

LODEWIJK WINKELER

Het archief van prof.dr. J.J.G. Prick (1909-1978)¹

De Nijmeegse hoogleraar neurologie J.J.G. Prick liet bij zijn overlijden in 1978 een groot archief na, zeker voor een persoonsarchief, met een omvang van ruim tweeënveertig strekkende meter. Prick overleed in 1978 voordat hij zijn afscheidscollege had kunnen geven.² Zou zijn archief, als hij na zijn pensionering de tijd had gehad het nog eens door te nemen, ook zo omvangrijk zijn gebleven? Hij was in ieder geval overtuigd van het belang ervan, alleen al omdat hij sinds vier jaar de zorg had gekregen voor het archief van zijn leermeester en vriend F.J.J. Buytendijk (1887-1974), met zijn dertig strekkende meter ook al geen kleintje.³ Omdat Buytendijk zijn archief al in 1967 in zijn testament aan Prick had toevertrouwd, zullen de beide mannen het er ongetwijfeld wel eens over hebben gehad.

Buytendijk en Prick waren beiden in filosofisch opzicht fenomenologen, Prick zelf, die ook psychiater was, vond dat hij nog maar aan het begin stond van de ontwikkeling van een 'antropologische neurologie'. Zonder twijfel is zijn archief zo omvangrijk omdat hij meende dat het allemaal nog eens van pas zou komen. Ook uit een verdere analyse van het archief blijkt dat. Zo bevat het wel enkele verslagen

- 1 Deze bijdrage beoogt een eerste indruk te geven van het archief aan de hand van de plaatsingslijst ervan. Hoewel de verleiding groot was zijn er nauwelijks archiefstukken geraadpleegd. Ik dank de heer M. Prick voor zijn aanvullingen op een eerste versie van dit artikel.
- 2 Postuum uitgegeven en ingeleid door Hanneke Westhoff: J.J.G. Prick, *Heel de zieke mens. Pleidooi voor een antropologische neurologie*, Nijmegen 1994.
- 3 De omvang is die welke beide archieven, na schoning, op dit moment hebben.

van vergaderingen, maar geen (bijna) volledige reeksen. Die vond hij kennelijk niet de moeite van het bewaren waard. Met andere woorden: Prick wist vermoedelijk wat hij bewaarde en waarom.

Na het overlijden van Prick werden beide archieven door zijn weduwe, drs. J.A.M. Prick-Hoefnagels (1917-2007) in bewaring gegeven bij het KDC, daar gedetailleerd geïnventariseerd, met respectievelijk ruim 1500 en ruim 6000 beschrijvingen als resultaat.

In deze bijdrage wil ik een indruk geven van hoe het archief-Prick is samengesteld, en wat er zoal voor de belangstellende onderzoeker in te vinden is.

Persoonlijk leven

Dat Prick zijn archief beschouwde als het archief van een wetenschapper blijkt al meteen uit het feit dat het archief weinig informatie bevat over zijn persoonlijk leven. Het archief is wat betreft de periode vóór Prick in 1940 naar Nijmegen kwam om mede een Medische Faculteit op te richten, maar heel karig. Veel meer dan enkele verhandelingen bevat het niet. Er is geen materiaal uit zijn school- en studietijd, en al helemaal geen materiaal dat betrekking heeft op gezin en familie. Ook het grootste deel van het archief, dat van na 1945, geeft ons die indruk. Zoekt men in zijn omvangrijke correspondentie (meer dan de helft van de archiefbeschrijvingen bestaat daaruit) op de namen Prick en Hoefnagels, dat vindt men slechts twintig omslagen, die elk voor zich zelden meer dan zeven brieven, over jaren gespreid geschreven, omvatten (5548, 5634-5642).⁴

Uiteraard had Prick een privé-leven. Dat blijkt alleen al uit wat hij en zijn vrouw niet aan het KDC, maar aan het Natuurmuseum in Nijmegen nalieten: zes kasten met bijna 250 laden met vooral opgeprikte vlinders. Elfduizend insecten!⁵ Ook het vissen behoorde tot beider

4 De getallen tussen haakjes verwijzen naar de plaatsingsnummers in het archief. Indien het om een groot aantal omslagen of om een globale observatie van de auteur gaat, worden de plaatsingsnummers niet vermeld.

hobby's, wat in ieder geval leidde tot één bijdrage in 1972 in het blad van de Nijmeegse Hengelsportvereniging De Voorn (5405, 7839). Verder vinden we een adressenboekje uit 1961 (8414), een lijst met vakantieadressen uit 1968 (8389), een overzicht van afgesloten verzekeringen uit 1963 (8393) en een enkele redevoering in familiekring (2540), maar dat zijn in dit archief toch 'incidenten'.

Iets – zij het niet veel – substantiëler is het materiaal dat zijn betrokkenheid bij bedevaarten naar Lourdes documenteert (1802, 3213). Prick was lid van de Brancardiersvereniging (3208, 3214), maar schreef ook enkele malen over Lourdes (m.n. 608, 3210, 7475).

Dat er veel over zijn persoonlijk leven te vinden zal zijn in de kantooragenda's is onwaarschijnlijk, maar zou onderzocht moeten worden. In ieder geval wordt in deze vrijwel onafgebroken reeks van 1951 tot en met 1978 – alleen de agenda van 1966 ontbreekt – een arbeidzaam leven tot in detail gedocumenteerd (212-239). Zo valt minstens na te gaan wanneer Prick vakantie nam – een voor elk privéleven niet onbelangrijk gegeven. Maar zeker kunnen deze agenda's het kader vormen waarbinnen het grootste deel van zijn archief geplaatst moet worden.

Oprichting en groei van de Medische Faculteit

In 1938 kreeg Prick het verzoek van de Sint Radboudstichting, het bestuur van de R.K. Universiteit, om naar Nijmegen te komen voor de oprichting van een Medische Faculteit.⁶ Op dat moment was nog niet duidelijk of het Sint Canisius Ziekenhuis een academisch ziekenhuis

5 Zie www.natuurmuseum.nl (geraadpleegd op 24-07-2008). In de tweede helft van 2008 was een grote tentoonstelling in dit museum aan de collectie-Prick gewijd.

6 Aantekeningen met eisen en voorwaarden die Prick stelt aan een hem aangeboden hoogleraarschap (8403). Voor het volgende zie: H. Westhoff, 'Het antropologisch concept van J.J.G. Prick naar het model van F.J.J. Buyten-dijk. Een biografische introductie', in: Prick, *Heel de zieke mens*, p. 10-13.

zou worden, of dat de universiteit een eigen academisch ziekenhuis zou inrichten. Prick werd dan ook per 1 mei 1940 als zenuwarts aangesteld bij het kleine ‘zenuwpaviljoen’ van het Canisiusziekenhuis. Hij kreeg bovendien een aanstelling bij de universiteit, aan de juridische faculteit. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd de oprichting van een medische faculteit vertraagd; zij vond pas in 1951 plaats, met – vanaf 1954 – een daaraan verbonden academisch ziekenhuis. Bij de planning en inrichting van deze medische faculteit was Prick (uiteraard) nauw betrokken. Ondanks het feit dat hij verschillende malen een leerstoel elders kreeg aangeboden,⁷ zou hij zijn hele leven in Nijmegen blijven.

Het archief bevat weinig materiaal over zijn functie bij het Canisius Ziekenhuis, en de samenwerking met het Radboudziekenhuis, als daar het klinisch onderwijs eenmaal is gestart. De voorbereiding en start van de Medische Faculteit, en niet alleen wat Pricks vakgebied betreft, is aan de hand van de stukken echter goed te volgen, vanaf het ‘Rapport van de Commissie van Voorlichting inzake de oprichting en instandhouding van een medische faculteit aan de Katholieke Universiteit Nijmegen’ uit 1941 (3282) en een doos bouwtekeningen van het ziekenhuis (8254) tot en met stukken over de opbouw van de personeelsformatie uit 1956.⁸ Pricks werkterrein was, en dat was kenmerkend voor de opbouwfase van het ziekenhuis, verspreid. Colleges gaf hij in een in het Canisius Ziekenhuis ingerichte collegezaal, de afdeling neurologie werd op de hoogste verdieping van het nieuwe A-gebouw gelocaliseerd, de afdeling psychiatrie daarentegen op de begane grond daarvan. En dan was er in het Psychologisch Instituut aan de Berg en Dalseweg nog zijn neuropathologisch laboratorium.

Op 30 oktober 1969 speechte Prick toen de eerste spade voor een nieuwe neurologische kliniek de grond in ging (1183, 7590) – de

7 Leiden, 1956 (1118); Universiteit van Amsterdam, 1962-1963 (1119); Vrije Universiteit, 1965-1966 (1120).

8 De oprichting van de medische faculteit wordt uitvoerig beschreven door J. Brabers, *Hippocrates op Heyendaal. Ontstaan en ontplooiing van de Medische Faculteit Van de Radboud Universiteit Nijmegen, 1951-2001*. Nijmegen 2009.

bouwtekeningen waren toen al vijf jaar oud (2714). Bijna vijf jaar later, op 25 oktober 1974, kon hij er de openingsredevoering houden (1121, 2370, 2712, 7891). Zijn leeropdracht was inmiddels in 1971 gesplitst: voor psychiatrie werd een andere hoogleraar (S.J. Nijdam) aangetrokken, zelf behield Prick neurologie (1117, 3360). Aanleiding voor opnieuw een redevoering (8347).

Deze bouwjaren waren ook in ander opzicht onrustige jaren, want studentenacties en acties van medewerkers – die in die jaren nog weinig hadden in te brengen – leidden uiteindelijk tot universitaire en facultaire hervormingen. Het archief van Prick wekt weliswaar niet de indruk dat de Medische Faculteit op haar kop stond, maar Prick was, of voelde zich, er wel degelijk bij betrokken: het aantal stukken dat betrekking heeft op het universitaire niveau, inclusief zaken als het fameuze rapport-Maris (824), ‘discussievergaderingen’, de nodige vergaderingen van de Senaat en het College van Curatoren en de nieuwe statuten van de universiteit, is over het hele archief gezien voor deze hectische periode bijzonder groot. In 1969, aan het begin van deze periode, is Prick nog in beeld geweest als rector magnificus (332), maar deze beker is aan hem voorbij gegaan.

Intussen vierde Prick op 28 november 1970 zijn 25-jarig hoogleeraarsjubileum, waarvan hij de stukken allemaal heeft bewaard, van de uitnodiging – er waren een eucharistieviering, een wetenschappelijke feestvergadering en een receptie – tot en met zijn redevoering en de schriftelijke felicitaties.

Tenslotte: ook administratief veranderde er veel, al weten wij niet uit welk jaar het document stamt getiteld ‘Overzicht van het ponskaartsysteem’ (8401).

Onderzoek, onderwijs en bestuur

Tot de taak van een hoogleraar horen naast patiëntenzorg ook onderzoek en onderwijs, en niet te vergeten: het leiden van instituut of afdeling. Pricks onderzoek heeft zijn neerslag gevonden in zijn talrijke publicaties, waarin, zoals in zijn vakgebied gebruikelijk, ook wordt

gerapporteerd over het aan de conclusies ten grondslag liggende onderzoek. In het archief is dan ook weinig te vinden over de onderzoekspraktijk. Echo's ervan zijn wel terug te vinden in stukken over de bouw en inrichting van de nieuwe kliniek (1170, 2115, 2563, 2705, 7958).

Pricks onderwijs daarentegen is uitvoerig gedocumenteerd. Van sommige colleges zijn hele reeksen door de jaren heen aanwezig, zodat het onderwijs goed te volgen is. Dat geldt voor de colleges klinische neurologie, te volgen van 1955 tot 1968 (692-638), neurologie van 1954 tot 1969 (620-628), klinische psychiatrie van 1954 tot 1970 (657-668), neurofysiologie van 1954 tot 1968 (639-654) en psychiatrie van 1954 tot 1967 (669-685). Verder zijn er collegedictaten over specifieke ziektebeelden die zijn belangstelling hadden, zoals de ziekte van Parkinson en hysterie. In verband met Pricks antropologische benadering zijn de collegedictaten over 'het mensbeeld binnen de anthropologische geneeskunde in het algemeen en binnen de psychiatrie en neurofysiologie in het bijzonder' uit 1967 (7459) en het ongedateerde college 'Grondstellingen van existentieel anthropologische georiënteerde geneeskunde' (2576) het vermelden waard. Opvallend is dat er van na 1970 geen collegedictaten meer aanwezig zijn. Dit is waarschijnlijk te verklaren door de beschikbaarheid van handboeken, die door Prick of met medewerking van Prick werden samengesteld en die inmiddels waren verschenen. Hierin had hij zonder twijfel zijn collegedictaten verwerkt.

Fragmentarischer zijn de verschillende omslagen met tentamen- en examenvragen, gegevens over de opleidingsstages (onder andere een omvangrijk correspondentiedossier 1951-1958 (2097-2114)), en omslagen over assistentschappen. Het zwaartepunt van dit materiaal ligt juist wel in de jaren zeventig.

Zijn studenten hield Prick goed in de gaten. Het archief bevat twee banden met aantekeningen over studenten (8109) en een fotoalbum met pasfoto's (3321).

Wat het bestuur van afdeling, faculteit en universiteit betreft beslaan vrijwel alle stukken de jaren 1968-1970. Zij sluiten dus aan bij de documenten die Prick bewaarde over de universitaire hervormin-

gen. Er werd in die jaren vergaderd door de afdeling, het dagelijks bestuur van de faculteit, de staf, de klinische sectie, en niet te vergeten de universitaire senaat, die er zijn handen vol aan had. Buiten deze periode blijft het beeld van de bestuurs- en leidinggevende werkzaamheden van Prick beperkt. Natuurlijk: vóór 1968 werd er niet zoveel vergaderd. Maar kennelijk waren de bestuurlijke verhoudingen er rond 1960 wél naar om er documenten over te bewaren (2587) en was er behoefte aan een overzicht van commissies (2532), wat er op wijst dat het besturen van een faculteit complexer begon te worden. Er werden in ieder geval faculteitsvergaderingen gehouden, blijkens één (verdwaalde?) agenda uit 1964, en ook van de teambesprekingen is niet meer dan één verslag bewaard gebleven, uit 1956 (8235).

Lidmaatschappen en functies

Prick was uiteraard lid van diverse beroepsverenigingen en besturen. Afhankelijk van zijn interesse en ook zijn functie komen dergelijke instellingen in meerdere of mindere mate in zijn archief voor.

Een van de best gedocumenteerde lidmaatschappen is dat van de Studieclub voor Neurochirurgen – ook wel: voor neurochirurgie – waarvan hij volgens de bewaarde verslagen van 1943 tot 1977 lid was. Maar waarschijnlijk was hij dit al eerder, zo hij al niet de initiatiefnemer ervan was. In 1936 immers ging het initiatief uit van de afdeling neurochirurgie van het Amsterdamse Wilhelmina Gasthuis (1163), waar Prick toen hoofdassistent was.⁹ Zo'n studieclub bestond in Amsterdam al langer, blijkens een verslag uit 1941 van de Amsterdamsche Neurologen-Vereeniging (1826). Een vergelijkbare studieclub bestond ook voor psychotherapie, althans in 1948-1949 (2935).

Stukken van de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie en Neurologie vinden wij vanaf 1954. Het zijn geen complete reeksen, en vanaf 1964 betreffen zij alleen de jaarvergaderingen. Omdat het een vereniging van beroepsbeoefenaren was, is Prick mogelijk pas in

9 Westhoff, 'Het antropologisch concept', p. 11

1954, toen hij aan de Medische Faculteit werd benoemd, lid geworden. Zo hij al eerder lid was, dan versterkt het feit dat de stukken pas in 1954 beginnen, de indruk dat Prick zijn archief pas is gaan vormen toen hij naar Nijmegen kwam, en dat zijn archief sterk gerelateerd is aan zijn hoogleraarschap. Binnen deze vereniging was Prick zeer actief: hij zat in het bestuur van de raad van opleiders ('consilium') en hij nam deel aan visitaties van de opleidingsafdelingen.

Toen begin jaren zeventig de leerstoel neurologie en psychiatrie in heel Nederland werd gesplitst splitste ook de vereniging zich, eerst in een Neurologische en een Psychiatrische Kamer, en per 1 januari 1974 in twee verenigingen.¹⁰ Prick werd lid van die voor Neurologie, en kennelijk niet van die voor Psychiatrie, hoewel hij in ieder geval tussen 1961 en 1970 ook lid was van de Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie.

Bij de heroprichting van de Katholieke Centrale Vereniging voor Geestelijke Volksgezondheid was Prick duidelijk minder betrokken, wellicht was hij ook geen lid, en zijn enkele stukken uit 1952 en 1959 door een *ad hoc* aanleiding in zijn archief terecht gekomen. Wel heeft hij de ontwerpstatuten van het Katholiek Nationaal Bureau voor Geestelijke Gezondheidszorg onder ogen gehad (3340) en was hij betrokken bij een 'arbeidsneuroseproject' van dit bureau in 1953 (2931).¹¹

Eind jaren vijftig was Prick een aantal jaren lid van de Nederlandse Anthropogenetische Vereniging (tegenwoordig: Nederlandse Vereniging voor Humane Genetica) en van 1950 tot 1953 lid van het bestuur van de Gezondheidsorganisatie TNO; daarna kreeg hij er nog een aantal jaren de jaarverslagen van.

Bij het Katholiek Astma Centrum Eijkeloord te Groesbeek was Prick lid van de wetenschappelijke staf, in ieder geval van 1952 tot 1970 (897a-909, 2879, 7060). Astma en reuma hadden Pricks bij-

10 Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, <http://www.nvvp.net/index.asp?a=10426&s=2789&p=1> (geraadpleegd 28 juli 2008).

11 Over dit project: H. Westhoff, *Geestelijke bevrijders. Nederlandse katholieken en hun beweging voor geestelijke volksgezondheid in de twintigste eeuw* (Nijmegen 1996), p. 181-183.

zondere aandacht vanwege de psychosomatische aspecten aan deze ziekten. Hij was bestuurslid van het orthopedisch ziekenhuis Sint Maartenskliniek, maar dat heeft in zijn archief nauwelijks sporen achtergelaten; bijdragen en onderzoeken over met name reuma des te meer. Hetzelfde geldt voor het Paedologisch Instituut: hij was bestuurslid, maar daar vinden we nauwelijks iets over. Over autisme – een van de aandachtspunten van het instituut – als zodanig des te meer. Hieronder ook de dissertatie van mw. I. Frye over autisme (463, 8223).

Een brede belangstelling: aantekeningen en verhandelingen

Pricks belangstelling ging, om met de titel van zijn postuum uitgegeven afscheidscollege te spreken uit naar ‘heel de zieke mens’. Hij verdiepte zich vooral in ziektebeelden, waarbij hij psychische aspecten vermoedde. In zijn archief bevinden zich zo’n 190 dossiers met min of meer losse aantekeningen over de meest uiteenlopende onderwerpen, zoals reuma, poliomyelitis, hysterie, toxoplasmose (een infectieziekte), slaapstoornissen, shell-shock, dementie, afasie, anorexia nervosa, angstneurosen, enzovoort. Daarbij is Pricks aandacht voor de psychische implicaties, voor ‘hoe er mee om te gaan’, duidelijk aanwezig: van brede onderwerpen als ‘het gestemd-zijn’, temperament, instinct, verstandelijk bewustzijn, dwang, liefde, ouderdom en vele andere thema’s, tot concrete observaties over de afbraak van de persoonlijkheid bij multiple sclerose, over revalidatie, met name bij polio, of de psychische doorwerking van kunstmatige beademing.

Meer uitgewerkt, maar vaak niet gepubliceerd, zijn de zogenoemde verhandelingen: dit zijn circa 700 teksten, waarvan het meestal niet duidelijk is waarvoor zij zijn geschreven, maar die het niveau van ‘aantekeningen’ overstijgen door hun compositie. Soms zijn het kopieën, vaak manuscripten of typoscripten, vaak in verschillende versies aanwezig, maar vrijwel altijd ongedateerd.

Zijn het lezingen, toespraken, inleidingen? En zijn ze gehouden voor vakgenoten, studenten, belangstellenden? Bij gelegenheid van

congressen – er zijn verhandelingen bij in het Duits, Frans, Engels en Italiaans –, colleges, studieclubs? In ieder geval vinden wij ook in deze categorie Pricks brede belangstelling terug, ook al zijn veel van deze verhandelingen aanmerkelijk ‘technischer’. Het is ondoenlijk een volledig overzicht te geven van wat hier allemaal te vinden is. Ik beperk mij tot een globaal beeld en de vermelding van enkele opmerkelijke stukken.

Het spreekt vanzelf dat talrijke verhandelingen betrekking hebben op de hersenen en het zenuwstelsel. Aan de titels te oordelen zijn daar nogal wat strikt medische verhandelingen bij, maar dat Prick daarbij toch steeds vanuit zijn existentiële antropologie denkt kan blijken uit een verhandeling als ‘De integraal structurele-functionele verhoudingen van de voorhoofdshersenen van de mens, als praefiguratie van diens existentiële mogelijkheden’ (1328). De meeste verhandelingen hebben echter over het geheel gezien betrekking op psychosomatische ziekten of ziekten met een psychische impact. Hier getuigt Prick van een brede belangstelling. Aan het aantal te oordelen had hij vooral aandacht voor autisme, poliomyelitis, dementie – ‘... als een van de uitingen van de ontbinding der eenheid van persoonlijke en lichamelijke bestaanswijze van de mens’ (6685) – en de ziekte van Parkinson, maar verder ook voor: marihuana en drugsverslaving, astma, reuma en artritis, epilepsie, manische depressiviteit, angst, aangezichtspijnen, anorexia nervosa, eczeem, afasie of multiple sclerose. Ook het bredere kader waarin hij de psychosomatiek plaatst komt uiteraard aan de orde: gevoel en gevoelsleven, gedrag, persoon en persoonlijkheid, bewustzijn, en de hele problematiek van ziel en lichaam, kortom ‘het mensbeeld in de antropologisch georiënteerde geneeskunde’ (o.a. 7447). Een en ander slaat uiteraard terug op zijn visie op zijn beroep. Prick schrijft over psychoanalyse, psychotherapie en menselijke waarden, de verhouding tussen psychiatrie en neurologie, over de samenwerking tussen psycholoog en psychiater,¹² en de verhouding tussen een hoogleraar en zijn studenten.

Een aantal andere verhandelingen moet zeker gelezen worden tegen de achtergrond van hun tijd, zoals in 1946 ‘de na-oorlogse ontredde-ning bezien vanuit een psychologisch-psychopathologisch en cri-

minologisch standpunt; haar oorzaken en mogelijke bestrijdingswijzen' (3010).¹³ Ook een aantal artikelen over de puberteit en de zogenoemde 'puberteitsonanie' moet in de tijd worden geplaatst: de roemruchte door de RK Artsenvereniging georganiseerde studiedag over dit onderwerp in 1949. De bijdrage van Prick hieraan was een gezamenlijk werkstuk van hem en de Nijmeegse psycholoog P.J.A. Calon (1905-1973), maar zij schreven nog verschillende andere stukken over dit onderwerp.¹⁴ Enkele jaren later was de behandeling van geneurotiseerde priesters en religieuzen aan de orde, uitlopend op de 'affaire-Terruwe'.¹⁵

Prick mengde zich, opnieuw met Calon, in de discussie met 'Enkele beschouwingen over het neurosevraagstuk bij priesters en religieuzen in verband met de problematiek van het psychologisch advies' (2932).

Prick had een brede belangstelling, we zeiden het al. Dus mogen tenslotte de volgende twee verhandelingen niet onvermeld blijven: 'Les bienfaits spécifiques du vin; la valeur de l'olfaction gustative pour l'homme' (3206), en 'Toon Hermans' one man show binnen een eenheid van analyse-synthese' (2002).

Publicaties: boeken, artikelen en recensies.

Elders in dit boek vindt de lezer een volledige bibliografie van Prick. Hier volsta ik ermee te beschrijven wat hieromtrent in zijn archief is terug te vinden. Van veel van Pricks publicaties bevat het archief de diverse voorstadia: aantekeningen, voorstudies, concepten van teksten, drukproeven, losse hoofdstukken, en dergelijke – in totaal ruim

- 12 Prick werkte vanaf het begin nauw samen met de psychologieopleiding en vooral met de Nijmeegse psycholoog Calon, met wie hij ook regelmatig publiceerde.
- 13 Deze verhandeling is een van de weinige die gedateerd is: hij is uit 1946. Prick was toen nog hoogleraar aan de rechtenfaculteit.
- 14 Westhoff, *Geestelijke bevrijders*, p. 122-123. De verhandelingen zijn te vinden tussen plaatsingsnummer 2822 en 2865.
- 15 Westhoff, *Geestelijke bevrijders*, p. 292-305.

driehonderd omslagen. Met name het vierdelige *Nederlandse Handboek der Psychiatrie*, dat onder redactie van Prick en H.G. van der Waals verscheen tussen 1958 en 1970, en het met Calon geschreven boek *Een schets van intelligentie en dementie. Tevens een bijdrage tot een existentieel-antropologisch georiënteerde neuropsychiatrie* uit 1967 zijn goed vertegenwoordigd. Incidenteel is er een uitgeverscontract te vinden (1399).

Daarnaast vinden wij er voorstudies, manuscripten, typoscripten, drukproeven en recensies van een aantal van Pricks artikelen en recensies, bijna honderdveertig omslagen. Hierin zijn de beschrijvingen van de archiefstukken overigens niet altijd juist. Ook een aantal verhandelingen zijn wel degelijk conceptteksten voor artikelen. Uit de teksten zelf van de verhandelingen bleek dit echter niet expliciet, en daarom zijn zij door de inventarisator als verhandeling getypeerd. Na te gaan welke verhandelingen het tot een gepubliceerd artikel hebben gebracht zou een grondig naast elkaar leggen van bibliografie en archiefinventaris vergen – een onderneming waar ik mij niet aan heb gewaagd.

In plaats van de bibliografie te herhalen wil ik kort aandacht besteden aan de reikwijdte van Pricks bijdragen aan de hand van de titels van de tijdschriften waarin hij publiceerde en recenseerde.¹⁶

Verreweg de meeste artikelen betreffen uiteraard bijdragen in vak-tijdschriften, met als koplopers de *Folia Psychiatrica*, *Neurologica*, *Neurochirurgica* en het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. Verder publiceerde Prick in een hele reeks andere vaktijdschriften op het terrein van de neurologie, psychiatrie en psychotherapie – met opmerkelijke titels als *Voordrachtenreeks van de Nederlandse Vereniging van Psychiaters in dienstverband* –, maar zelden meer dan één of twee keer. Voor een breder publiek publiceerde hij weinig. Er verschenen in de loop der jaren een aantal artikelen in het (*Rooms-*)*Katholiek Artsenblad*, voor het Studium Generale in Delft sprak hij drie maal over het thema ‘leven en dood’, maar in het publieke debat heeft hij zich eigen-

¹⁶ Niet alle stukken die in het archief als recensie zijn aangemerkt geven een vermelding waar de recensie is gepubliceerd.

lijk alleen gemengd in de eerste helft van de jaren vijftig, zoals we al zagen, toen het ging over puberteitsonanie en de zaak-Terruwe. In die jaren schreef hij behalve in het *Artsenblad* ook in het kerstnummer 1954 van *De Linie* over 'Confrontatie van oude en moderne problematieken' (612) en in *De Gelderlander* van 13 januari 1955 over 'psychiatrie en katholicisme' (614).¹⁷ In de pers schreef Prick verder alleen over personen, bij gelegenheid van een verjaardag, jubileum of overlijden. Zo over E. Carp, enkele malen over Buytendijk, over J. Hoefnagels, en, in *De Limburger*, een in memoriam van zijn jongste broer E.M.J. Prick, burgemeester van Schaesberg (606).

Recensies schreef Prick weinig: het archief bevat er in ieder geval niet meer dan veertig. Het zijn meest recensies van vakliteratuur, bestemd voor vaktijdschriften, met name het al genoemde *Folia*. Boeken voor een breder publiek die hij recenseerde – een stuk of zes – waren geschreven door C.G. Jung, Carp, Terruwe en uiteraard Buytendijk.

Redevoeringen en voordrachten

Het archief bevat ruim honderd omslagen die door de archivaris op basis van de in de stukken aangetroffen vermeldingen zijn gekarakteriseerd als 'redevoering' of 'voordracht'. Het zal vaak voorgekomen zijn dat een voordracht later werd uitgewerkt tot een artikel. Ook hiervoor zou het archief samen met de bibliografie verder geanalyseerd moeten worden. Ik beperk mij dan ook opnieuw tot enige observaties.

De meeste voordrachten zijn vakinhoudelijk van aard en gehouden op wetenschappelijke congressen, van Weert tot Madrid en van Wageningen tot Geneve. Daarnaast wilde Prick ook nog wel eens voor een breder publiek spreken over bijvoorbeeld psychosomatiek of zijn antropologische fysiologie. Eén tekst is wel heel bijzonder. Ik citeer de archiefbeschrijving: 'Mededelingen betreffende experimenteel onderzoek over seizoendimorfisme bij *araschnia levana-prorsa*, mede in

17 Het betreft hier een recensie, zie 3040.

verband met bepaalde aspecten uit de menselijke pathologie'. Deze mededelingen werden 'uitgesproken tijdens een radio-uitzending van de Regionale Omroep Zuid van 22 augustus [1960]' (3271)!

Voor het overige wilde Prick nog wel eens een collega huldigen of herdenken. Voor zijn vriend en collega Calon heeft hij verschillende huldigings- en herdenkingstoespraken gehouden, hij huldigde *collegae proximi* als F.J.A. Huygen (8199), P.M.H. Schillings (8197), maar ook zijn collega's in Leiden (Carp, 1161) en Utrecht (H.C. Rümke, 7552). Opmerkelijker is zijn toespraak – helaas zonder titel – bij het afscheid van jhr. G. Krayenhoff als voorzitter van de Raad van Bestuur van AKZO NV (1126). In 1972 sprak hij in het Amsterdamse Congrescentrum over de betekenis van het werk van Anna Terruwe (7840), een toespraak die een jaar later verscheen als boekje.

Correspondentie

Zoals aan het begin al zijdelings werd opgemerkt beslaat Pricks correspondentie ruim de helft van alle archiefbeschrijvingen. Een heel klein deel daarvan is correspondentie die verspreid over het archief kan worden aangetroffen, verreweg het grootste deel van de correspondentie is afkomstig uit Pricks eigen correspondentiearchief. Het eerstgenoemde deel is correspondentie over vakinhoudelijke, maar vooral bestuurlijke aangelegenheden. Deze archiefbeschrijvingen zijn vaak voorzien van het onderwerp van de correspondentie. Het kan gaan over offertes, uitgeversaangelegenheden, uitnodigingen voor congressen en spreekbeurten, briefwisselingen met het universiteitsbestuur, waaronder een hele reeks correspondentie met het College van Curatoren 1958-1971, en met het Faculteitsbestuur 1970-1978 (2056-2069, 2087-2095) – maar ook over vakinhoudelijke aangelegenheden.

Pricks persoonlijke correspondentiearchief is geordend op alfabet. In de beschrijvingen is niet aangegeven wat het onderwerp of de onderwerpen van de vaak handgeschreven brieven zijn: dat zou de archiefontsluiting te arbeidsintensief en dus te kostbaar hebben ge-

maakt. Indicatief hiervoor is dat van 64 brieven en kaarten de afzender niet kon worden ontcijferd, of de achternaam niet was vermeld.

In het volgende zal ik proberen een beeld te geven van de inhoud van het correspondentiearchief op basis van mijn persoonlijke kennis van persoonsnamen, en op basis van het aantal stukken – de personen of instellingen waarmee Prick het meest heeft gecorrespondeerd. Om met dit laatste te beginnen eerst een impressie. Het gaat om ruim drieduizend correspondenten. Daarvan zijn er ruim 300 met 10 stukken of meer – tussen ‘aan’ en ‘van’ is geen onderscheid gemaakt –, daarbinnen zijn er 85 correspondenties die bestaan uit 20-50 stukken, en 10 met 50 stukken of meer, hetgeen een heuse top-tien oplevert:¹⁸

1. J.J.M. de Leeuw, 1954-1977	87 stukken
2. A. van der Werf, 1951-1969	79 stukken
3. L.H.M. van Lanschot, 1968-1978	78 stukken
4. J.J.C. Marlet, 1956-1977	63 stukken
5. <i>Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde</i> , 1947-1971	62 stukken
6. Elsevier Publishing Company, 1953-1973	61 stukken
7. College van Curatoren van de KUN, 1948-1968	57 stukken
8. Dr. J.W.G. ter Braak, 1959-1961	54 stukken
9. J.P. Slooff, 1955-1963, 1966-1967, 1973	52 stukken
10. KNAW, 1958, 1962, 1964-1967, 1969-1972, 1976-1977	52 stukken

Een groot deel van deze correspondenties staat in verband met Pricks functie aan de universiteit: uiteraard die met de curatoren, maar ook die met De Leeuw, die van 1953-1982 directeur was van de Medische Faculteit, Van der Werf, die directeur-geneesheer van het Radboudziekenhuis was van 1948-1961, en in die functie werd opgevolgd door L.H.M. van Lanschot. Ook de relatie met J.P. Slooff, hoogleraar kindergeneeskunde van 1953-1966, lijkt professioneel te zijn geweest,

¹⁸ Zonder nader onderzoek in het archief moet hier niet te veel waarde aan worden gehecht, omdat de ‘stukken’ zowel brieven als meegestuurde bijlagen zijn. De correspondentiejaren zijn er dan ook bij vermeld, omdat die aangeven of het om een langdurige (correspondentie)relatie gaat.

want de correspondentie stopt als Slooff met pensioen gaat. Maar Slooff was zeker ook een geestverwant van Prick, gezien zijn pleidooi in zijn afscheidsrede voor een “optimale harmonische ontwikkeling van het kind”. “Wat de pediater vooral wil is dat de eenheid van visie op het kind als persoon blijft behouden”.¹⁹

De correspondentie met de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen vloeit uiteraard voort uit Pricks lidmaatschap hiervan, terwijl die met het *NTVG* en Elsevier over publicaties zullen gaan.

De correspondentie met Marlet is die met een collega-psychiater. Marlet was sinds 1960 chef de clinique en later geneesheer-directeur van de Psychiatrische Inrichting Sint Anna in Venray. Opmerkelijk is de correspondentie met J.W.G. ter Braak: veel stukken in een zeer korte periode. Ter Braak, evenals Prick opgeleid bij Brouwer in Amsterdam, was neuroloog in Den Haag. Hij was in 1936 gepromoveerd op neurologische ademhalingsstoornissen en betrokken bij de in 1950 opgerichte Rotterdamse Stichting voor Klinisch Hoger Onderwijs, waaruit in 1966 de Medische Faculteit zou voortkomen, en werd daar hoogleraar neurologie.²⁰

Conclusie uit deze top-tien zou kunnen zijn, dat Pricks correspondentie vooral op zakelijk gebied ligt, hetzij functioneel, hetzij vakmatig. Deze eerste conclusie vormt de aanleiding om wat minder kwantitatief naar het correspondentiearchief te kijken, maar, zoals gezegd, met de beperking dat ik niet gehinderd wordt door enige kennis van het vakgebied. Dat heeft in ieder geval als voordeel, dat mij die namen in het oog vallen, die wat meer in verband staan met Pricks fenomenologische invalshoek.

19 Samenvatting van de afscheidsrede in: *Nieuws* (KV), februari 1966.

20 Ter Braak was de broer van de bekende schrijver en criticus Menno ter Braak. Toen Nederland in 1940 capituleerde voor de Duitsers pleegde Menno ter Braak zelfmoord, waarbij hij door zijn broer werd geholpen. http://nl.wikipedia.org/wiki/Menno_ter_Braak, geraadpleegd op 30 juli 2008.

Maar eerst twee andere dingen. Het correspondentie-archief laat zich welhaast lezen als een gids van medisch Nederland. Het bevat honderden brieven van en aan ziekenhuizen, stichtingen, verenigingen, psychiatrische inrichtingen en dergelijke, correspondentie met tijdschriften, met farmaceutische bedrijven, enzovoort enzovoort.

Een tweede ding dat opvalt is de vele correspondentie met priesters, paters, maar vooral zusters, fraters en broeders. Wie hier een verband zoekt met de discussie over de therapeutische behandeling van priesters en religieuzen in de eerste helft van de jaren vijftig en de affaire-Terruwe zit er echter naast. De meeste correspondentie is van de jaren zestig en zeventig. Hier ligt ongetwijfeld een bron voor onderzoek naar de kerkelijke opvattingen van Prick, temeer als wij zien dat er ook correspondentie bij zit met bekendere kerkelijke katholieken: de bisschoppen W. Bekkers (3806), P. Nierman (5396), T. Zwartkruis (6587), J. Bluysen (3883) en kardinaal Alfrink (6767), maar ook met de behoudende pater J. van der Ploeg OP (5601).

De beweging voor geestelijke volksgezondheid

Nu dan over de positie van Prick binnen de beweging voor geestelijke volksgezondheid in de jaren vijftig en zestig. Ofwel: kom ik bekende namen tegen?

Hierboven stelde ik vast dat Prick weinig betrokken was bij de Katholieke Centrale Vereniging voor Geestelijke Volksgezondheid en het Katholiek Nationaal Bureau voor Geestelijke Gezondheidszorg. Die waarneming moet minstens genuanceerd worden: met beide instituten is wel degelijk de nodige correspondentie aanwezig. Maar correspondentie met de hoofdpersonen – Buytendijk daargelaten – ontbreekt. Prick heeft noch met directeur A. Bartels, noch met de ‘ideoloog’ ervan, Cees Trimbos, toch ook psychiater, gecorrespondeerd. Daar staat tegenover dat er voldoende brieven zijn van en aan andere bij de beweging betrokkenen, zoals Han Fortmann (4370, 23 stukken), H. Ruygers (5815), W.J. Berger (3825), H.J.H. Brentjens (3970), H. Nouwen (5428) en met de psychiater P.A.F. van der Spek (6009).

En dan is er uiteraard de correspondentie met Buytendijk (3406, 4040, 1 omslag en 108 stukken!) en incidenteel met diens Utrechtse leerlingen J. Linschoten en M.J. Langeveld.²¹

Toch lijkt Prick in dit opzicht niet zo Utrechts georiënteerd. Uit een netwerkanalyse van betrokkenen bij de katholieke beweging voor geestelijke volksgezondheid bleek een aantal jaren geleden, dat er in feite sprake was van twee netwerken: een Utrechts en een Nijmeegs.²² En in het Nijmeegse netwerk had Prick wel degelijk zijn relaties. Dat is in zoverre opvallend, omdat Prick een uitgesproken leerling van Buytendijk was, terwijl de Nijmeegse 'denkers' – de Utrechtse kring was veel praktischer bezig – zochten naar een middenweg tussen de neothomistische wijsbegeerte en de fenomenologie, en maar heel langzaam van het een naar het ander opschoven. Daar speelde het neothomistische denken van W.J.A.J. Duynstee CSSR (4271) en Anna Terruwe (6157) uiteraard een rol in. Wellicht heeft Prick zich daar nog in verdiept, en correspondeerde hij daarom met thomisten als P.H. van Laer (5004), Radboudhoogleraar in Leiden, en later uitvoerig met B.A.M. Barendse OP (3776), die dezelfde functie in Amsterdam had, en met zijn Nijmeegse collega de filosoof A.G.M. van Melsen (5209).

Maar zo neothomistisch als Duynstee en Terruwe de psychotherapie benaderden deden de meeste Nijmegenaren dat niet: op het psychologisch instituut hadden Calon (4043) en F.J.T. Rutten (5815, 7714, 31 stukken) een wat fenomenologischer benadering, terwijl ook de filosofen J.H. Robbers SJ (5769) en St. Strasser (6106) een flinke scheut fenomenologie in hun neothomisme deden. Bij de klinisch psycholoog K.J.M. van de Loo (5106, 24 stukken) viel een dergelijke 'ideologie' al nauwelijks meer te constateren.

21 Veel correspondentie van Buytendijk is inmiddels uitgegeven. Onderzocht zou moeten worden of ook deze correspondentie zich daarvoor leent.

22 E. Simons & L. Winkeler, *Het Verraad der Clercken. Intellectuelen en hun rol in de ontwikkelingen van het Nederlandse katholicisme 1945-1975* (Baarn 1987), p. 122-127, m.n. p. 126.

Ik kom aan een laatste thema vanuit Pricks correspondentie-archief: zijn contacten met zijn vakgenoten aan andere universiteiten. In Leiden doceerde E.A.D.E. Carp. Deze was de promotor van Anna Terruwe nadat zij bij Prick in de kliniek tot zenuwarts was opgeleid. Met Carp heeft Prick uitvoerig gecorrespondeerd (4055, 47 stukken), wat minder met de in Nijmegen opgeleide Leidse psycholoog en pedagoog A. Chorus (4079). In Amsterdam (UvA) doceerde P.C. Kuiper psychiatrie (4970, 27 stukken), in Utrecht was de fenomenoloog H.C. Rümke hoogleraar psychiatrie (5810, 23 stukken).²³ Met hen correspondeerde Prick in de jaren vijftig, zestig en zeventig regelmatig.

Voor beantwoording van de vraag 'waarover spraken zij?' moet onderzoek gedaan worden in de stukken zelf. Dat kan misschien ook de vraag beantwoorden, waarom correspondentie met buitenlandse collega's volledig ontbreekt. Prick heeft toch de nodige internationale congressen bezocht – zij het niet bijzonder veel. Hij publiceerde ook in buitenlandse tijdschriften. Zou hij daar geen interessante contacten hebben opgedaan?

Besluit

Ik hoop de lezer met het voorgaande enig inzicht te hebben kunnen geven in de mogelijkheden die het archief-Prick voor verder onderzoek biedt. Uiteraard onderzoek op het terrein van de geschiedenis van de vakgebieden neurologie en psychiatrie. Maar ook onderzoek naar de positie van deze vakken aan een kersverse faculteit, en aan een universiteit, die tot dan toe vrijwel geen ervaring met de noden en behoeften van een medische faculteit had opgedaan. Of onderzoek naar de fenomenologie en de invloed daarvan op Prick en op diens vakgebied. Er zit materiaal in het archief over het functioneren van

23 Rümke kwam jaarlijks op 6 januari vanuit een vakantie-adres in De Steeg op bezoek, er werd dan gepraat en gedineerd, aldus M. Prick.

verschillende beroepsverenigingen. En voor een totaal anders georiënteerde belangstellende zou er zelfs iets te vinden zijn over hoe uitgevers met hun auteurs omgingen, en omgekeerd.

In het voorgaande heb ik, het zij nogmaals benadrukt, een oppervlakkig beeld van het archief-Prick geschetst, vrijwel uitsluitend afgaand op de archiefbeschrijvingen. Voor details, maar ook voor een eventuele correctie van het door mij geschetste beeld, moet het archief zelf geraadpleegd worden. Dát heb ik zelf ondervonden: aanvankelijk veronderstelde ik dat Pricks correspondentie met pater Krekelberg sj de bekende anti-abortus-activist uit Delft betrof. Een aanwijzing van M. Prick dat ook de leraar Duits op het Nijmeegse Canisiuscollege een Krekelberg sj was, deed mij bij wijze van uitzondering het archief raadplegen. Inderdaad: de brief was gericht aan de leraar Duits, en behelsde het verzoek van vader Prick om zijn zoon Jan eens flink achter de voddën te zitten.